

lu Kâdî el-Eşref ve İbn Senâülmülk arasında teâtî edilen manzum ve mensur edebî mektup örneklerinden oluşur (Brockelmann, *GAL*, I, 261). İbn Senâülmülk'ün ayrıca Câhiz'in *Kitâbü'l-Hayevân*'ını *Rûhu'l-hayevân* adıyla ihtisar ettiği ve *Meşâyidü's-Şevârid* adlı bir eseri daha olduğu kaydedilmektedir (İbn Hallikân, VI, 62).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Senâülmülk, *Dârü't-turâz fi 'ameli'l-müveşşahât* (nşr. Cevdet er-Rikâbî), Dimaşk 1400/1980, neşredenin girişi, s. 9-22; İmâdüddin el-İsfahânî, *Harîdetü'l-kaşr: şu'arâ'ü Mısır* (nşr. Ahmed Emîn v.dğr.), Kahire 1370/1951-52, I, 64-100; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebbâ'*, XIX, 265-271; Münzirî, *et-Tekmile*, II, 231; İbn Hallikân, *Vefeyât*, VI, 61-66; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XXI, 480-481; a.mlf., *el-İber*, III, 149-150; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, XVIII, 61-106; Yâfi, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 17-18; İbn Saîd el-Mağribî, *en-Nücümü'z-zâhire fi hulâ hazretü'l-Kâhire* (nşr. Hüseyin Nassâr), Kahire 1970, s. 273-290; Süyûtî, *Hüsnü'l-muhâdara*, I, 325-326; *Keşfü'z-zunûn*, I, 696-732, 915; İbnü'l-İmâd, *Şezerât* (Arnaût), VII, 64-66; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 506; Brockelmann, *GAL*, I, 261; *Suppl.*, I, 461-462; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), III, 15; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, III, 451-454; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edeb*, VI, 203-210; Abdülazîz el-Ehvânî, *İbn Senâ'ü'l-mülk ve müşkiletü'l-ukm ve'l-ibtikâr fi's-şif'r*, Kahire 1962; Cevdet er-Rikâbî, *el-Edebü'l-'Arabî mine'l-inhidâr ile'l-izdihâr*, Dimaşk 1983, s. 65-78; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), VIII, 71; "İbn Sanâ' al-Mulk", *EP* (İng.), III, 929; İnâyetullah Fâtihî Nejad, "İbn Senâ'ü'l-mülk", *DMBİ*, III, 712-716.

AZMİ YÜKSEL

İBN SERÂBİYÜN

(ابن سربايون)

X. yüzyılda yaşamış
İslâm coğrafyacısı.

Hayatı hakkında kitabındaki bazı ipuçlarının dışında bilgi bulunmamaktadır. *Kitâbü 'Acâ'ibi'l-eğâlimi's-seb'a* adlı eserinin girişinde müellifin kendisinden "efkarü'l-verâ Sührâb" şeklinde bahsetmesine işaret eden Krachkovsky, bu tür aşırı tevazu ifadelerini Arap yazarlarının nâdiren kullandığını belirtir ki (*Târîhu'l-edebi'l-coğrafiyyi'l-'Arabî*, s. 103) Sührâb adı da onun İranlı olabileceğini düşündürmektedir. Bazı ilim adamları müellifin asıl adının Ebü'l-Hasan b. Behlül olduğu, İbn Serâbiyün'un ise çağdaşı bir hekimle karıştırılması sonucu ortaya çıktığı kanaindedir (a.g.e., a.y.). Bunun yanında nerede yaşadığı da açık değildir. Bağdat'taki su kanalları ve Irak konusunda verdiği bilgiler onun belli bir dönemde bu bölgede bulunduğunu göstermektedir. Bazıları ise Mısır hakkında verdiği ayrıntılı bilgile-

re bakarak onun bu ülkede yaşamış olabileceğini söylemişlerdir.

İbn Serâbiyün'un 289-334 (902-945) yılları arasında yazdığı sanılan *Kitâbü 'Acâ'ibi'l-eğâlimi's-seb'a* adlı eseri, British Museum'da bulunan (nr. 23.379) 709 (1309) istinsah tarihli tek yazma nüshaya dayanılarak Hans von Mzik tarafından yayımlanmıştır (Leipzig 1929). Kitabın muhtevasında, adındaki "acâib" kelimesinin delâlet ettiği ilginç bir şey bulunmamaktadır; dolayısıyla bu kelime sonradan yapılmış bir ilâve olsa gerektir. Eser, müellifin tesbit edebildiği kadarıyla dağların, nehirlerin ve önemli yerleşim merkezlerinin koordinatlarını veren sistematik bir genel coğrafya kitabıdır. İbn Serâbiyün çalışmasını, daha önce yaşamış çeşitli yazarlardan topladığı konuyla ilgili bilgilerin bir özeti olarak tarif eder ve amacını şehirlerin, denizlerin, nehirlerin, dağların, vadilerin, kara ve deniz yollarının coğrafi konumları üzerinde bilgi vermek, böylece dünyanın haritasını çizmek isteyenlere yardımcı olmak şeklinde açıklar; ayrıca uzunluğu eninin iki katı olan dikdörtgen bir harita için yeterli teknik bilgileri de verir.

Hans von Mzik, İbn Serâbiyün'un *Kitâbü'l-Coğrafya* (*Kitâbü Şüreti'l-arz*) müellifi Muhammed b. Mûsâ el-Hârizmî'yi örnek aldığı, bu sebeple onun kitabında da dünya haritası çizim tekniklerinin bulunması gerektiği görüşündedir. İbn Serâbiyün ve Hârizmî'nin çalışmaları üzerinde yapılan mukayeseli araştırmalar ikisinin arasında bazı farklı noktalar bulunduğunu göstermekte, bu durum ise onun Hârizmî'nin dışında başka kaynakları da kullandığını ortaya koymaktadır. Bu farklılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür: 1. Çok defa İbn Serâbiyün dağ, nehir ve şehirlerin enlemleriyle boylamlarına Hârizmî'nin verdiği ölçülere göre 5 dakikalık ilâveler yapmıştır. 2. Yedi iklimin başlangıç ve bitiş noktaları Hârizmî'ninkilerden farklıdır. 3. Bağdat için verdiği 70 derece 0 dakika boylam ve 38 derece 25 dakika enlem, Hârizmî'nin verdiği 78 derece 0 dakika boylam ve 33 derece 25 dakika enlemden oldukça farklıdır ve daha çok Bîrûnî'nin rakamlarına yakınlık göstermektedir. 4. Fizikî bilgilerin düzenlenmesinde de bazı değişik yönler bulunmaktadır. Meselâ Hârizmî, nehirleri kaynaklarının çıktığı bölgelerde anlatırken İbn Serâbiyün büyük ve küçük bütün nehirleri müstakil bir bölümde toplamıştır. Ayrıca Hârizmî gibi nehirlerin bulunduğu enlem ve boylamları vermeyip yatakları-

nın uzunluğunu ve bazı yerlere nisbetle konumlarını belirtmiştir. Birtakım yeni bilgilerin de ilâve edildiği görülen İbn Serâbiyün'un eserinin Hârizmî'ninkine göre belirgin bir gelişme içerisinde olduğu söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Serâbiyün Sührâb, *Kitâbü 'Acâ'ibi'l-eğâlimi's-seb'a ilâ nihâyeti'l-imâre* (nşr. Hans von Mzik), Leipzig 1929 → Frankfurt 1992; Hârizmî, *Kitâbü Şüreti'l-arz* (nşr. Hans von Mzik), Wien 1926; Bîrûnî, *Bîrûnî's Picture of the World* (ed. Zeki V. Togan), Delhi 1940; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 406; I. Krachkovsky, *Târîhu'l-edebi'l-coğrafiyyi'l-'Arabî* (trc. Selâhaddin Osman Hâşim), Kahire 1963-65, I, 103-104; Nafis Ahmad, *Muslim Contributions to Geography*, Lahore 1972, s. 28; Gabriel Ferrand, *Relations de voyages et textes géographiques arabes persans et turks relatifs à l'extrême-orient du VIIIe au XVIIIe siècles*, Paris 1918 → Frankfurt 1986, s. 112-113; Gerald R. Tibbets, "The Beginning of a Cartographic Tradition", *The History of Cartography* (ed. J. B. Harley - D. Woodward), Chicago 1992, II, 103-105; S. Maqbul Ahmad, "İbn Sarâbiyün", *EP* (İng.), III, 929-930; İnâyetullah Rızâ, "İbn Serâbiyün", *DMBİ*, III, 668-669.

SAYYID MAQBUL AHMAD

İBN SERÂYÂ

(bk. HİLLÎ, Safiyüddin).

İBN SEYYİDÜNNÂS

(ابن سیدالناس)

Ebü'l-Feth Fethuddîn
Muhammed b. Muhammed
b. Muhammed el-Ya'merî
(ö. 734/1334)

Muhaddis, fakih, edip ve tarihçi.

14 Zilkade 671'de (2 Haziran 1273), bazı kaynaklara göre ise aynı yılın zilhicce (temmuz) ayında Kahire'de doğdu. Kendisine Ebü'l-Feth künyesini, henüz çok küçükken babası tarafından hadis dersine götürüldüğü Necîb Abdüllatif b. Abdülmün'im el-Harrânî verdi. Babası, dedesi ve kardeşleri Ebû Sa'd Muhammed ile Ebü'l-Kâsım Muhammed de on birinci dedeleri Seyyidünnâs'a nisbetle anılmaktaysa da İbn Seyyidünnâs diye daha çok Ebü'l-Feth meşhur olmuştur. Kinâneoğulları'ndan bir kola nisbetle Ya'merî, Rebîa b. Nizâr'a nisbetle Rebaî, aslen Endülüslü olduğu için de İşbîlî ve Endelüsî nisbeleriyle anıldı. İşbîliye (Sevilla) hıristiyanların eline geçince (646/1248) ailesi Doğu'ya göç etmek zorunda kaldı. Bir âlim olan dedesi Ceza-yir'de Bicâye'ye yerleşirken babası bir müddet Tunus ve Bicâye'de medreseler-